

Hungary-Romania
Cross-Border Co-operation
Programme 2007-2013

European Union
European Regional Development Fund

CRISKÖR – A román-magyar határ-menti térség lakosságának környezettudatossága

www.huro-cbc.eu

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The content of the document is the sole responsibility of Hungarian Academy of Sciences Centre for Economic and Regional Studies and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union and/or the Managing Authority.

Bevezető - a téma fontossága

A tájak és településkörnyezeti rendszerek megőrzésében, a jelenleg is zajló kedvezőtlen antropogén folyamatok megfékezésében a társadalmi közösségeknek igen nagy felelőssége van. E felelősségvállalás egyik meghatározó tényezője a környezettudatosság, amely mindazokat a szemléletmódokat és konkrét cselekvési rendszereket ötvözi, amelyek végső soron a tájak és települések fenntarthatóságát eredményezik. A kollektív felelősség alapján kialakított „környezeti-paradigma” tudományosan megalapozott ismereteket, környezetbarát szemléletet és életvitelt (termelési, fogyasztási kultúrát) követel a társadalom minden egyes tagjától. Ebben a felfogásban – *Enyedi György* településkörnyezeti fogalomhasználatát elfogadva – a környezettudatosság a „kulturális-mentális településkörnyezeti alrendszer” alkotóegysége (ENYEDI 2000; KOVÁCS 2009a 2009b). A környezettudatosságot tehát a társadalmi élet szerves részének és az ebbe foglalt környezetvédelmi tevékenységek egyik meghatározó elemének tekintjük (Kovács 2009a).

Többen úgy vélik, hogy „az ember és környezetének megfelelő kapcsolatát (lényegében az emberiség hosszú távú jövőjét) a környezetközpontú gondolkodás és magatartás – a környezeti értékek tudatos megővésére törekvő szemlélet- jog és cselekvésrendszer együttese – fogja meghatározni”, ezért „a társadalmi igények kielégítésének mindenütt és mindenkor összhangban kell lennie a környezeti rendszerek adottságaival, eltartó képességével. A társadalmi közösségeknek tehát környezettudatos szempontok alapján kell berendezkedniük” (Kovács 2009a).

A környezettudatos gondolkodás, és az azon alapuló felelősségteljes magatartás minden területi szinten (globális, regionális, települési) – határoktól függetlenül is – szemléletváltást követel. A fentebbi kiindulópontot elfogadva tehát; a környezettudatos tevékenységek a román-magyar határ-menti térségekben, a legtöbb környezeti probléma felszámolásában – ezzel együtt a kedvező jövőbeli életfeltételek megteremtésében és fenntartásában – kiemelkedő szerepet tölthetnek be. Mindezek kapcsán a CRISKÖR projekt térségében is igen időszerűnek véljük a településeken tapasztalható környezeti konfliktusok hátterének megismerését, s ebben a tekintetben fontosnak tartjuk bizonyos kulturális-mentális tényezők – a lakosság környezettudatosságának, feltárását. Mint ahogyan azt korábbi kutatásaink alapján megállapítottuk: egy-egy társadalmi közösség (térség lakossága, különböző kohorszok, eltérő csoportok és rétegek) környezettudatosságának feltérképezése több okból is igen fontos lehet. A feltárható vélemények alapján „megismerhetővé,

átláthatóbbá válnak a települések környezeti konfliktusai, és így értelmezhetőbbek lesznek bizonyos környezeti-társadalmi-gazdasági problémák”. Továbbá körvonalazódnak a környezettel kapcsolatos elvárások, aggodalmak, a lokális elképzelések, igények és oktatási forogatókönyvek. Mindezek eredményeként „a helyi környezetpolitikák alaposabbá, település- és térség-specifikussá tehetők”, és „a helyi társadalom környezettudatosabb életmódra ösztönözhető” (Kovács 2009a).

A környezettudatosság fogalma

A környezettudatosság magában foglalja a hosszú távú fenntarthatóságot biztosító gondolkodásmódokat, az egyének, illetve az adott társadalmi közösségek környezetről alkotott ismereteit és értékrendjét, valamint az ezeken alapuló magatartásformákat és konkrét cselekvési rendszerek összességét. A környezettudatos tevékenységek célja, a környezeti rendszerek dinamikus egyensúlyi állapotának megtartása, illetve megteremtése. A mai modern társadalmakban ez csak abban az esetben képzelhető el, ha a környezet védelme mind a szakmai-tudományos ismeretekben és elvekben, mind a gazdasági és politikai célkitűzésekben, mind pedig a civil társadalom tevékenységeiben egymással összhangban és szervezeten jelenik meg (KOVÁCS 2009a 2009b).

A környezeti érzékenység, a problémákra való fogékonyság és a környezettudatosság fokozatai genetikai, pszichológiai-mentális és tanult komponensekre vezethetők vissza. Az egyéni adottságok és jellegek – mint ahogyan sok más emberi tulajdonság esetében is – magukba foglalják a környezetre irányuló gondolkodást, értékítéletet és magatartást is. A környezettudatosság összetevői egyfelől az egyéni érzékelés oldaláról a negatív vagy pozitív környezeti válaszokat kiváltó hajlamok, másfelől pedig a tanult, elsajátított ismeretek alapján formálódó környezettel kapcsolatos nézetek és az ezekből fakadó cselekvési tendenciák. A környezeti beállítódás tehát egyrészt ösztönös, másrészt tanult viselkedési mintáktól, tudományos ismeretektől, vagy ideológiailag alátámasztott eszméktől függ.

A környezeti tudatossághoz alapvetően tehát három összetevő rendelhető:

A *kognitív komponens* alatt főként a konkrét, tényszerű környezeti ismereteket értjük, amelyek kisgyermekkorától egészen az időskorig bővítve sajátíthatók el. A megszerzett információk hatással vannak a gondolkodásra, és ezeken keresztül befolyásolhatják az egyén értékrendjét is. A felkészültebb, megalapozottabb tudásszint lényegében a hatékonyabb információ-befogadásnak és feldolgozásnak a feltétele. A környezeti szempontokat figyelembe vevő szélesebb körű tudás, feltételezhetően jobb alkalmazkodáshoz vezet, ezzel

ésszerűbb döntéseket és környezettudatosabb magatartást eredményez. A környezettudatos magatartás tehát egy tanulási folyamat eredményeként is felfogható, melynek különböző útjai lehetnek: tapasztalatszerzés, megfigyelés, tudásimport, stb.

Az *affektív komponens* a környezeti értékrendet képezi. Ez tartós – a szocializáció során tanult – egymással kölcsönhatásban álló különféle meggyőződéseket hordoz. Az értékrendek hierarchikusan szerveződnek a tudatban, de a rangsor nem feltétlenül logikus, ráadásul mivel egy időben több, egymásnak ellentmondó érték is hat az egyénre, így az értékek többször szembekerülhetnek, a környezetről alkotott mentális kép megváltozhat. A problémák megítélése, és a magatartási reakciók ellenkező előjelűvé válhatnak. Mivel az értékek nem feltétlenül racionálisak, a viselkedésmódokra is kiható szubjektivitás, az egyéni nézőpontok felülrendezhetik az elsajátított tudást. A környezeti értékek prioritása személytől és élethelyzettől függően más és más, így a környezeti problémák által kiváltott érzékenység gyakran nagyobb hatással lehet a cselekvésre, mint maga az ismeretek.

A környezeti tudatosság *konatív összetevője* a magatartásformákat és a létrejövő cselekvéseket jelenti. Lehet ugyan a kognitivitás és az affektivitás következménye, de a környezettel kapcsolatos cselekvésekre nem következtethetünk tisztán a tudati és érzelmi dimenziók alapján. Ezt igazolja, hogy a törekvések ellenére a környezeti problémákat az emberiség eddig mégsem orvosolta. A környezeti cselekvésekben tehát (mint azt később példák alapján látni fogjuk) sem az ismeretek, sem a morális meggyőzések nem tükröződnek kellőképpen. Emellett az is gyakran előfordul, hogy a környezettudatos cselekvések mögött nem értékrend és tudás, hanem divat-magatartás, egyéni vagy politikai érdek, anyagi vagy hatalmi motiváció áll. Ezek időleges cselekvéseket eredményeznek, s nem felelnek meg a környezeti tudatosság kritériumainak (KOVÁCS 2009a 2009b).

A környezettudatosság vizsgálata és néhány jellemzője Európában, Romániában és Magyarországon

A környezettudatosság vizsgálatok a környezetvédelmi tevékenységek társadalmi háttérének kiszélesítése kapcsán váltak aktuálissá. Az egyéni és a közösségi felelősség elveit vizsgáló, valamint az emberek környezettel kapcsolatos véleményét, attitűdjeit feltáró kutatások elsősorban az Amerikai Egyesült Államokban, majd az Európai Unió országaiban terjedtek el. Ennek fő kiváltó oka, hogy a fejlettebb országok urbanizált övezeteiben a klasszikus problémakörökön túl (hulladékkezelés, a levegő- és zajszennyezés, energiagazdálkodás, biodiverzitás vízgazdálkodás) speciális kérdések merültek fel. Új célként

jelent meg a környezeti imázs megteremtése, a környezeti problémákra orientálódó településtervezés, a települések és térségek közötti környezeti együttműködések, partnerkapcsolatok és kommunikáció kialakítása, valamint az új típusú (holisztikus) környezeti oktatás, nevelés is.

Kontinensünkön az első környezettudatossággal foglalkozó átfogó nemzetközi kutatás az Európai Közösség megbízásából, az Európai Koordinációs Bizottság (INRA EUROPE) szervezésében zajlott le 1995-ben. A kutatás célja az volt, hogy az akkori EU tagállamok környezetpolitikai döntéshozói képet kapjanak a lakosság általános környezeti tudásáról, aggodalmairól és szerepvállalási készségéről. E vizsgálatok a következő kérdésekre koncentráltak: – Milyen globális- regionális- és lokális környezeti problémákat ismer a lakosság? Melyek a legfőbb környezeti aggodalmak? Mik az emberek legfőbb környezeti igényei és milyen jövőbeli elképzeléseik vannak? Miben hajlandók közreműködni az egyének a környezet állapotának megóvása érdekében?

Ez a kutatás – fő tanulságként – rámutatott arra, hogy a lakosság több mint 80%-a a környezeti problémákat ugyan igen sürgetőnek véli, de azok megoldásában nem érzi magát felelősnek. 2002-ben az Eurobarometer egy újabb felmérést végzett az EU akkori tagállamaiban. Az újabb eredmények az aggodalmak erőteljes növekedését mutatták, de a lakosság – a feldolgozás szerint – akkoriban még mindig elsősorban másoktól várta a megoldást. Ugyanakkor már kitűntek azok az országok – pl. Svédországban és Finnországban – ahol a lakosság többsége úgy gondolta, hogy egyénileg is képes változtatni a környezet kedvezőtlen állapotán. Ezekben az államokban, a civil környezeti mozgalmak érdekérvényesítése azóta igen eredményessé vált, a „környezettudatos legjobb gyakorlatok” átadásában élenjárókká váltak.

Romániában és Magyarországon a környezettudatosságot feltáró vizsgálatok némi késéssel jelentek meg. A romániai és magyarországi térségeket is érintő, felmérések során kiderült, hogy a környezeti problémákkal szembeni aggodalmak ezekben az országokban is – más kritikus kérdéskörökkel összehasonlítva – a jelentősebbek között szerepelnek. Az ökológiai érzékenység, a környezeti biztonságra vonatkozó félelmek felerősödtek, az itt élő állampolgárok környezeti kérdésekben egyre inkább állást akarnak foglalni. Mindemellett az elmúlt évezred során mindkét társadalom rádöbbent, hogy a központilag irányított környezeti politikák és szakértői döntések mellett, környezeti kérdésekben a civil lakossági vélemények is mérvadók, sőt a lakosságnak bizonyos esetekben vétőjoga lehet.

E két országban további vizsgálati eredmény volt, hogy a speciális környezeti nevelésben részt vevő tanulócsoportok körében pozitívabb környezetszemlélet alakul ki, és ezzel együtt ezek a fiatalok magasabb szintű „környezetkonform” gondolkodásra és cselekvésre képesek. (A magasabb iskolai végzettségűek körében egyébként is szignifikánsan

nagyobb a környezeti tudatosság, pl. a diplomások jóval nagyobb hajlandóságot mutatnak a háztartási szemét szelektív gyűjtésére.) Egyes felmérések azt is kimutatták, hogy a fiatalabb generációk egyre környezettudatosabbak mind Romániában, mind Magyarországon.

Sajnálatos módon az elmúlt években lezajlott kutatások elsősorban arra mutattak rá, hogy az érintett országok átlagnépesség – mindennapi életvitelét tekintve – nem kellően környezettudatos. Az emberek túlnyomó része ugyan aggódik a környezet állapotával kapcsolatban, de tényleges „áldozatra” csak kevesen hajlandók. A többség szerint a környezetvédelem nem az egyének, hanem az állam feladata. Ebből kifolyólag úgy látják, hogy az erősen terhelő tevékenységeket fokozottabban kellene adóztatni, s ennek révén csökkenteni lehetne a lakosság személyi jövedelemadó- és járulékterheit. Emellett „szigorúbban fel kellene lépni a szennyezőkkel szemben, akik nem fizetik meg az általuk okozott károkat”. A lakosság kb. kétharmada nem szeretne „környezeti adót” fizetni, még akkor sem, ha ebből a bevételből az adott állam garantálná a környezet állapotának javítását. Az elmúlt évek vizsgálatai tehát azt mutatják, hogy a lakosság többsége tisztában van a környezetkárosító folyamatok hatásával, de ennek egyéni, háztartási szintjét az emberek nem érzékelik, így a gyakorlatban nem tesznek semmit, illetve úgy gondolják, hogy nem is tudnának cselekedni. A társadalom bizonyos rétegei a környezeti ügyek tekintetében továbbra is teljes érdektelenséget mutatnak, de még a kellő ismeretek birtokában lévők is csak olyan magatartásformák irányába motiválhatók, amelyek pénzügyi hozzájárulást nem igényelnek, sok időt nem vesznek igénybe.

A felmérések alapján megállapítható, hogy az elmúlt évtizedben a két érintett ország lakosságának környezettudatossága némileg megváltozott, a többség mind a lokális, mind a globális kérdésekkel szemben érzékenyebbé vált. A javuló tendenciákkal szemben, az is bebizonyosodott, hogy az átlagemberek környezeti ismeretei még mindig hiányosak, a problémák összefüggéseit nem látják át. A társadalmi-gazdasági helyzetből fakadó anyagi és kulturális hiátusok miatt a környezeti problémákat érdektelenség övezi. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy a környezettudatos közösségi célok és tevékenységi formák egyre általánosabbak, elterjedtebbek, sőt ezek mind tovább fokozhatók lennének, ha a társadalmi-gazdasági feltételek javulnának.

A kutatások során feltárt pozitív tényezők és biztató jelenségek – a környezettudatosság kiszélesedése – ellenére sajnálatos módon a környezet védelmét szolgáló tevékenységek továbbra sem tudnak kellőképpen kibontakozni. Ennek több oka is van. Először is hiányoznak azok a támogatási rendszerek, állami és önkormányzati pénzeszközök, amelyek koordinált regionális és térségi, települési környezeti programokat tennének

lehetővé. A lokális környezetgazdálkodás anyagi és humán háttere mindkét országban meglehetősen gyenge.

Összegezve tehát megállapítható, hogy Románia és Magyarország társadalmi közösségeinek környezettudatossága kibontakozóban van, azonban számos ok miatt továbbra sem érvényesül megfelelő mértékben. Ahhoz, hogy a környezettudatosság, mint kulturális-mentális tényező a tanulmányozott településeken valóban ki tudja fejteni hatását, az emberek tudásának bővülnie kell, szemléletmódjuknak meg kell változnia.

A CRISKÖR projekt során elvégzett kérdőíves vizsgálatok kiindulópontjai

Az érintett román-magyar határ-menti térségeiben az elmúlt évtizedekben kedvezőtlen településkörnyezeti változások következtek be. A negatív folyamatok, s az abból fakadó tendenciák súlyosan befolyásolják a természeti-ökológiai és a társadalmi-gazdasági viszonyokat egyaránt. Mindezek ellenére – úgy véljük –, hogy a környezettudatos életmód, megteremtésével a térségében lévő települések is a környezetmegőrzés egységeivé, a fenntarthatóság „szigeteivé” válhatnak. Megítélésünk szerint a helyi környezet-földrajzi adottságokat alapul véve, a határ-menti térség egyike azon Kárpát-medencei térségeknek ahol tere lehet a megújulásnak, a környezeti fejlődésnek.

Ebből az elgondolásból kiindulva – a CRISKÖR projekt keretében – 2011-ben egy lakossági környezettudatosság vizsgálatot folytattunk le az érintett terület településein. E vizsgálat célja volt, hogy megismerhetővé váljon a projektterületen élő népesség települési környezetről alkotott véleménye, szemléletmódja, bizonyos szokásai és elképzelései, illetve a környezethez fűződő viszonyok és aggodalmak.

A vizsgálatok módszertana

A környezettudatosságot feltáró kutatási fázisban – 2011 őszén – survey jellegű kutatás készült Magyarországon és Romániában a CRISKÖR projekt által kijelölt települési körben. A vizsgálatok első lépéseként az érintett lakosság kérdőívezésére került sor. A kérdőíves módszerrel elvégzett felmérés célja volt, hogy megismerhetővé váljon, hogyan vélekedik a lakosság általában a környezetvédelemről, mint társadalmi tevékenység-rendszerről, illetve az adott településeken tapasztalható környezeti állapot-tényezőkről, problémákról. A felmérés során alkalmazott kérdőív 18 különálló kérdésből áll. E kérdések közül hat db. az ún. személyes blokk, a független változókra utaló kérdéseket (nem, kor, végzettség, foglalkozás,

lakhely) tartalmazza, míg a legutolsó kérdés egy – a válaszadók környezeti attitűdjétől független – általános megelégedettségre kérdez rá. Megtalálhatók a kérdések között a skálázós táblák is, amelyek alkalmat adnak az egyes környezeti problémákkal szembeni érzékenységi fokozatok részleteinek megismerésére is. A kérdőív tartalmi egységében kifejezetten a személyeket szólította meg, a kérdéseket részben globális, részben a helyi viszonyokra vonatkozóan tettük fel.

A felmérés véletlenszerű mintavételi eljárással zajlott le, a kérdőívezés során 302 fő, román és további 107 magyar válaszadót kerestünk fel, hogy pontos képet kapjunk a lakosság véleményéről. Úgy véljük, hogy a helyi településkörnyezeti tényezők és az itt élők elképzeléseinek alapos megismerésével lehetőség nyílt a környezeti fejlődést megalapozó középtávú stratégia megfogalmazására, amely a későbbiek során megfelelő kiindulópontja lehet mind a konkrét életminőséget javító, illetve a közösségfejlesztést célzó helyi programoknak, a térség további fejlődésének.

A felmérés 30 településen zajlott kérdezőbiztosok segítségével, akik „random-walk” – egy véletlen útiterv követésével – járták be az adott községek, városok utcáit. A survey módszerrel végzett munka során több mint 400 fő válaszolt a feltett kérdésekre. Végül az adatelemzés során 409 kérdőív – a kitöltött kérdőívek 99%-a lett felhasználva. (Az 1%-os utólagos szelekcióra – mely lényegében elhanyagolható – a hézagosan kitöltött ívek miatt került sor.) Az elemzések végül tehát 407 fő – (véletlenszerűen kiválasztott minta) válasza alapján készültek.

A válaszadók életkori és nemi megoszlásuk, valamint iskolai végzettségük szerint reprezentálják a térség 18 évesnél idősebb lakosságát. Az alkalmazott minta statisztikai hibahatára normál értéken belül mozog (kb+/-5%).

Az egész mintanépeségre vonatkozó adatok tehát csak kis mértékben térhetnek el attól az eredménytől, amit abban az esetben kaptunk volna, ha a térség valamennyi nagykorú polgárát megkérdezzük. Kisebb egységekben – településszinten – vizsgálva a mintát, nagyobb intervallumban mozog a minta hibahatára.

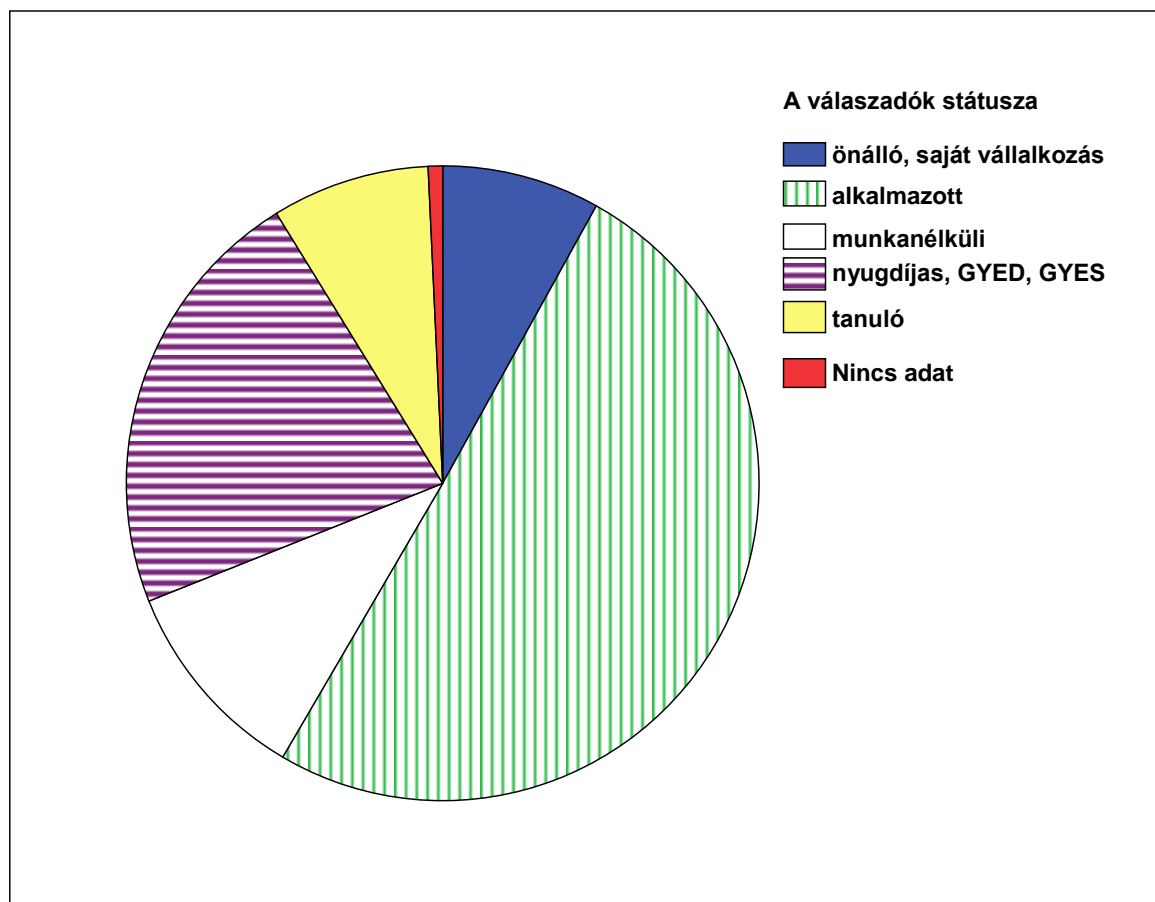
A környezeti problémák és környezettudatosság kérdőív kiértékelése

Alapadatok

A legfiatalabb válaszadók a 18-20 éves, míg a legidősebbek a 70 év feletti korosztályból kerültek ki. A 70 éven felüliek aránya 5%, a 40 és 70 év közötti középkorú

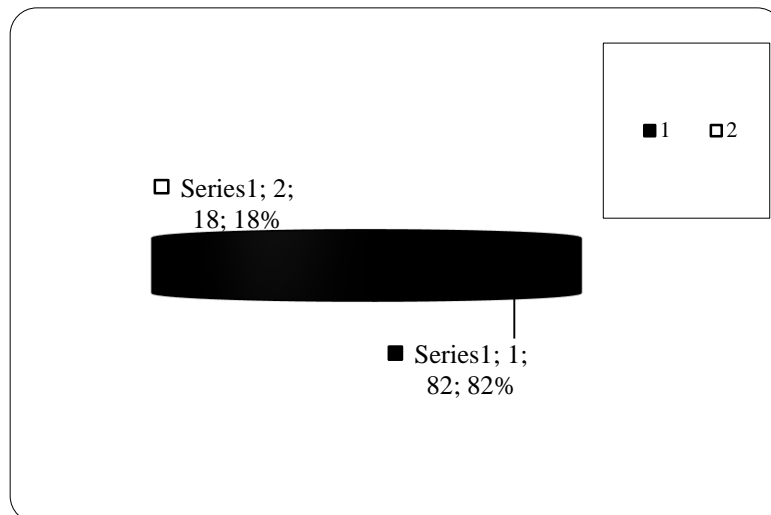

generációk 45%-os, míg a 25-40 év közöttiek 35%-os aránnyal szerepelnek, a 25 év alatti fiatal kohorszok pedig 15%-ban voltak jelen a mintában. A minta 48%-a szakközépiskolai, illetve gimnáziumi, 17%-a ennél magasabb végzettséggel rendelkezik. A kérdezettek 51%-a nő, 49%-a férfi. A mintában szereplők kétharmada gyermek nélküli, a gyermekes családok közel 50%-a egy-gyermekes. A válaszadók státusza meglehetősen vegyes, közelítőleg reprezentálja az érintett alapsokaság társadalmi szerkezetét (1. ábra). A magyar oldalon több tanuló, nyugdíjas és GYES-en lévő, valamint önálló vállalkozással rendelkező szerepelt a mintában, ugyanakkor az alkalmazottak aránya jóval kevesebb volt a romániai oldalon.

1 ábra: A válaszadók megoszlása iskolai végzettség szerint

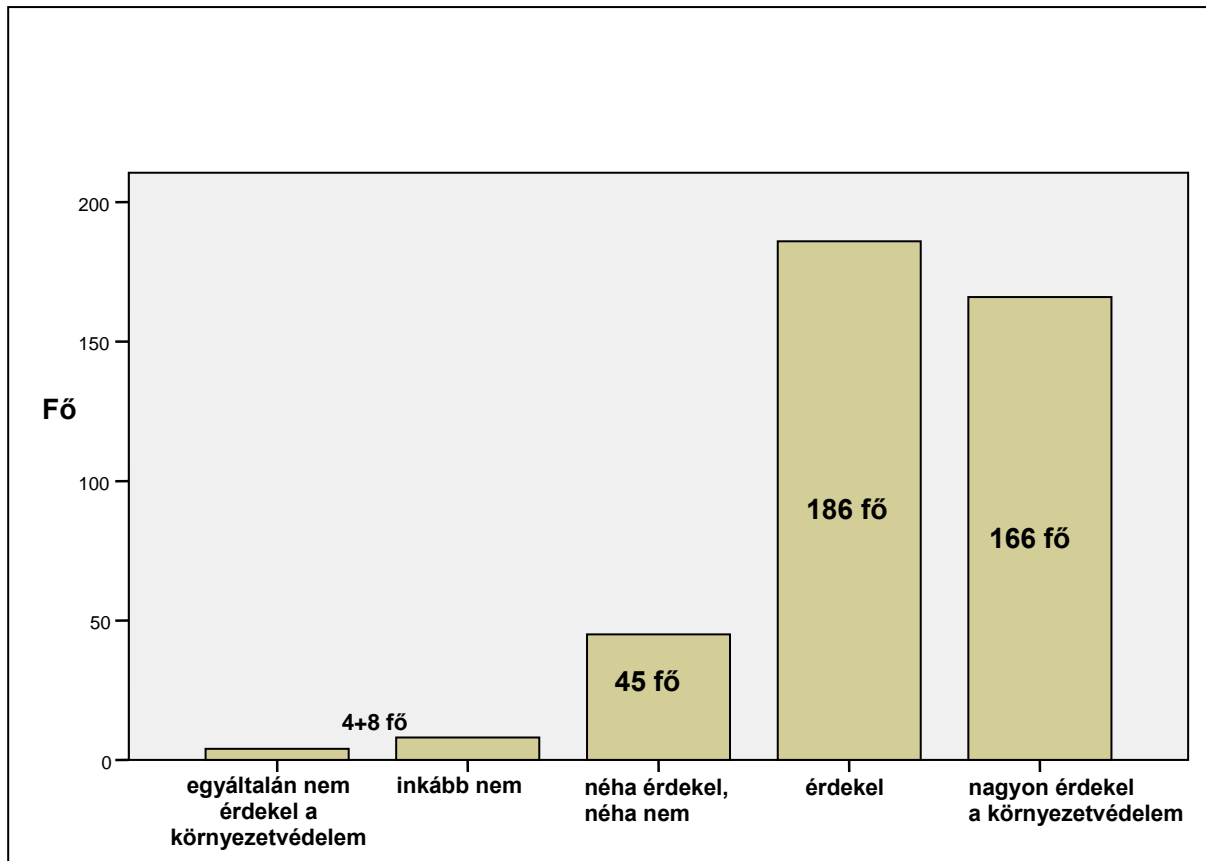
A lakosság környezeti ügyekhez való hozzáállása szempontjából igen fontos tényező, hogy az érintett térségben élők többsége; - 82%-a kötődik lakhelyéhez, szeret településén élni (2. ábra).

2. ábra: Az adott településhez való kötődés százalékos megoszlása
(1. – Szeret itt élni; 2. – Csak itt lakik, nem szeret itt élni)

A környezet iránti érdeklődés a vizsgálati alapsokaság válaszai alapján a térségben viszonylag élénknek tekinthető. Szinte alig akadt válaszadó, akit a környezettel kapcsolatos ügyek teljesen hidegen hagytak volna, mindössze 15%-ra tehető azok aránya, akiket nem, vagy csak bizonyos esetekben, olykor-olykor érdekel a környezetvédelem (3. ábra). A többséget nagyon, illetve átlagosan, de alapvetően érdekli a környezetvédelem. E kérdés terén a romániai és magyarországi oldal kérdeztjei egyformán vélekednek, a magyarok érdeklődési szintje egy nagyon halvány különbséggel erősebbnek bizonyult.

Az általános környezeti problémákra utaló kérdések megítélésekor a lakosság részletesebb, de ugyanakkor a társadalom szélesebb körei előtt is ismeretes tényezőkre reagált. A válaszok alapján elmondható, hogy a lakosság meghatározó része tájékozott, az ismeretek többnyire helytállóak, a konfliktusokkal szembeni érzékenység és felelősségtudat érzékelhető. Mindezek kortól, nemtől, életkortól függetlenül jellemzik a mintát, egyedül a magasabban iskolázott réteg (főként a fiatalabb generációk) esetében rajzolódik ki az átlagnál magasabb fokú környezettudatosság (mind a kognitív mind az affektív komponensek tekintetében).

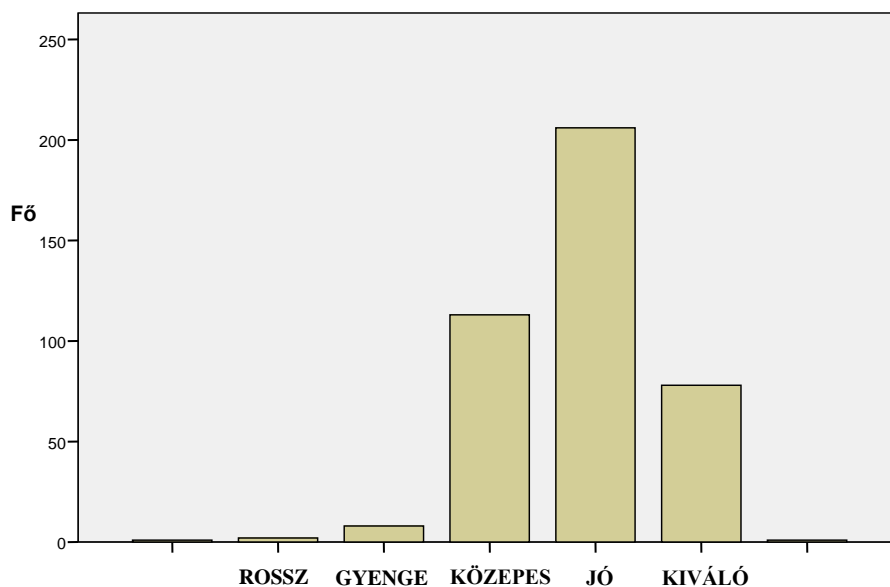
3. ábra: A mintaterület lakosságának érdeklődése a környezetvédelem ügyei iránt

A válaszadók az általános környezeti kérdésekről nagyjából az európai standardoknak megfelelően vélekednek, vagyis az uniós tagállamokban jellemző átlaghoz hasonlóan. A válaszadók közel 80 % - a egyetért azzal, hogy a környezeti ügyekért mindenkinek felelősséget kell vállalnia, ennek ellenére még mindig keveset teszünk érte (5. ábra). A többség szerint a környezetvédelem nagyon fontos feladat, de alapvetően pénzforrástól függ a hatékonysága. A környezet-egészségügyet fontosnak vélik a válaszadók, saját környezetüket viszonylag egészségesnek látják (4. ábra). Ennek megítélésében jól látható különbség van a két oldal között, ugyanis a romániai kérdeztettek alapvetően jónak, míg a magyar kérdeztettek túlnyomó része közepesnek ítéli a környezet-egészségügyi állapotokat. Magyarországgal kapcsolatosan a megítélés közepes, a két oldal között hasonló különbségeket lehet felfedezni (a magyarok némileg rosszabbnak ítélik az ország környezet-egészségügyi helyzetét).

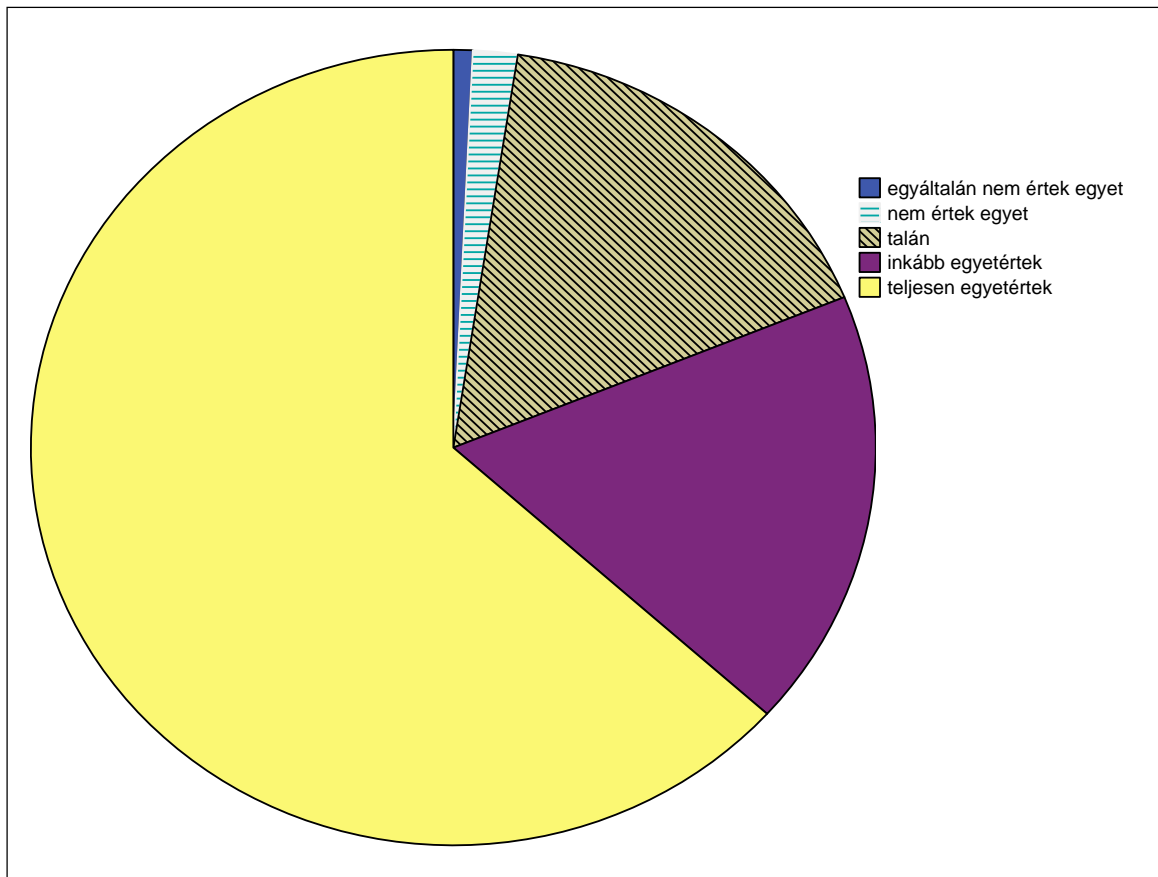
A kérdőív egy bizonyos kérdésblokkja (8. kérdés) az érintett lakosság különböző környezeti és egészségügyi szempontokat felsorakoztató állításokkal való egyetértését tárta fel. Ennek keretében a lakosoknak értékelő válaszokat kellett adniuk, aszerint hogy mennyire értenek egyet az adott állításokkal. Az értékelés lehetett 5. „teljesen egyetérttek”, 4 „inkább egyetérttek”, 3. „talán, is-is; 2 „nem értek egyet”, 1 „egyáltalán nem értek egyet”.

1. táblázat: A válaszadók véleménye az általános környezeti kérdésekről %-os megoszlásokban

	Egyáltalán nem értek egyet	Nem értek egyet		Inkább egyetértek	Teljesen egyetértek
1. Sokat beszélünk a környezetvédelemről, de keveset teszünk érte.			11%	21%	63%
2. A modern étellel együtt jár, hogy szennyezzük a környezetet.			11%	20%	53%
3. Egy gazdagabb ország többet tud tenni a környezetvédelemért.			10%	24%	58%
4. Mindenkinek tennie kell azért, hogy a globális felmelegedés lassuljon.			16%	16%	63%
5. A mezőgazdaságban használt vegyszerek károsak az egészségre és a természeti környezetre.			8%	19%	72%
6. Fontos, hogy naponta fogyasszunk friss zöldséget, gyümölcsöt.			4%	11%	84%
7. Ha kinyitom az ablakot, tiszta levegő jön be.	5%	19%	9%	31%	35%
8. Ott, ahol élek, nincs nagy zaj.	8%	12%	9%	31%	37%
9. Sokan eldobálják a szemetet.		24%	11%	27%	27%
10. Nincs elég csatorna	17%	31%	19%	21%	12%
11. Sokan szennyezik a levegőt a fűtéssel	16%	31%	26%	15%	11%
12. A lakóhelyemtől nem messze van olyan ipartelep, amely szennyezi a környezetet.	60%	30%	6%	2%	2%
13. Az ivóvíz megfelelő minőségű	8%	10%	17%	34%	31%

4. ábra: A környezet-egészségügyi helyzet megítélése a CRISKÖR településeken

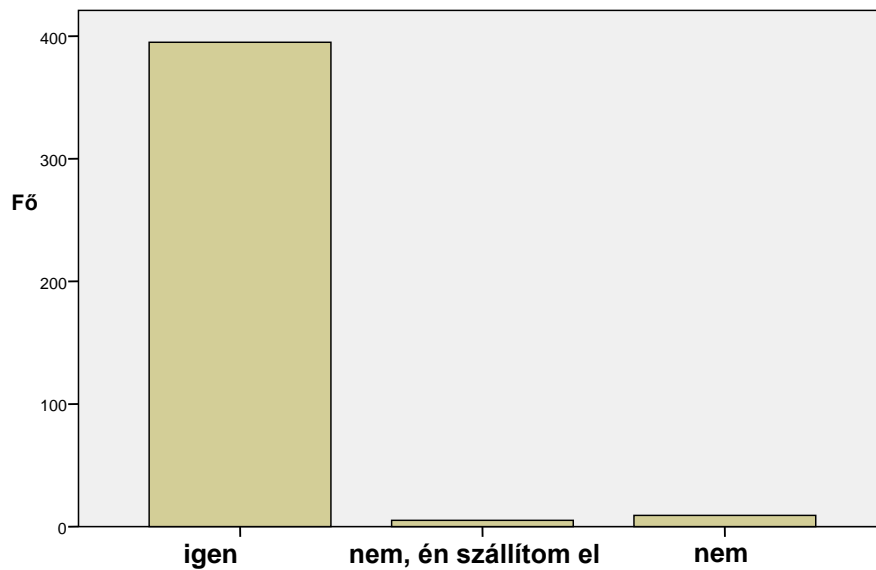

5. ábra: Mennyire ért egyet azzal, hogy a mindenkinek tennie kell a globális felmelegedés ellen?

A magyar oldal kérdeztjei a települési problémák közül leggyakrabban a település gondozatlanságát, a rendezetlen utcaképet, a köztisztaság alacsony fokát és a közterületen való személtelést említik. A romániai településeken a por és a zaj miatt, az illegális hulladékgyűjtés és a helyi környezetvédelmi elképzelések hiánya miatt aggódnak.

Az ivóvízminőség megítélése vegyes volt, sajnálatos módon igen sokan, a válaszadók több mint egyharmada rossznak, illetve közepesnek vélte a vízminőséget. Mindenképpen elgondolkodtató, hogy a térségben a lakosság mindössze 31% gondolja úgy, hogy kiváló minőségű ivóvizet fogyaszt.

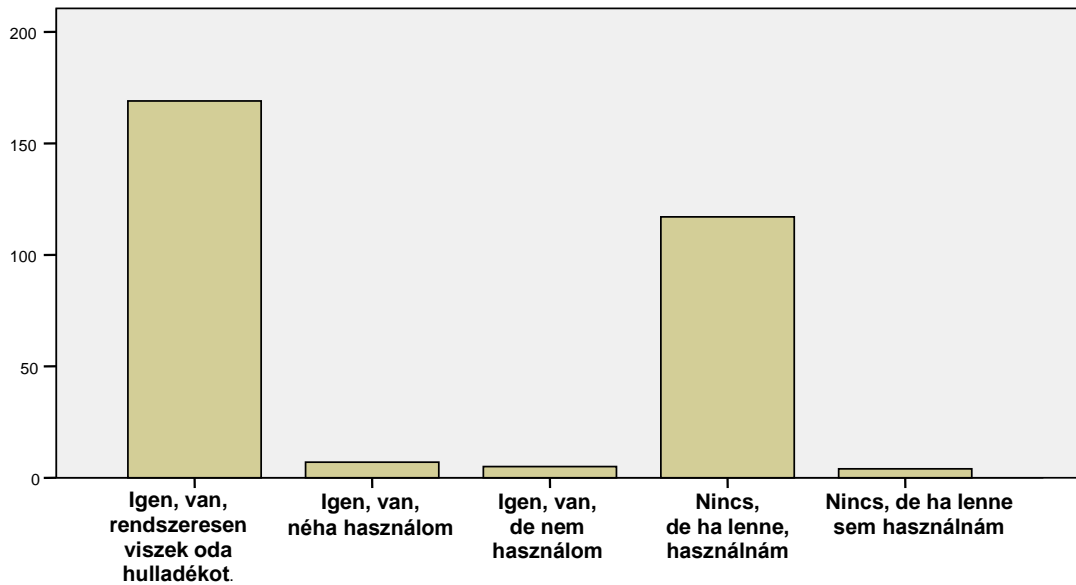
A szervezett hulladékgyűjtés a válaszadók többsége szerint mindkét oldalon megoldott, ugyanakkor a szelektív gyűjtést még viszonylag sokan nem használják (6. ábra). A romániai válaszadók némileg felelősebben nyilatkoztak a szelektív hulladékgyűjtési szokások tekintetében (7.; 8. ábra).

6. ábra: „Elszállítják-e az Ön szemetét, hulladékát” – kérdésre adott válaszok

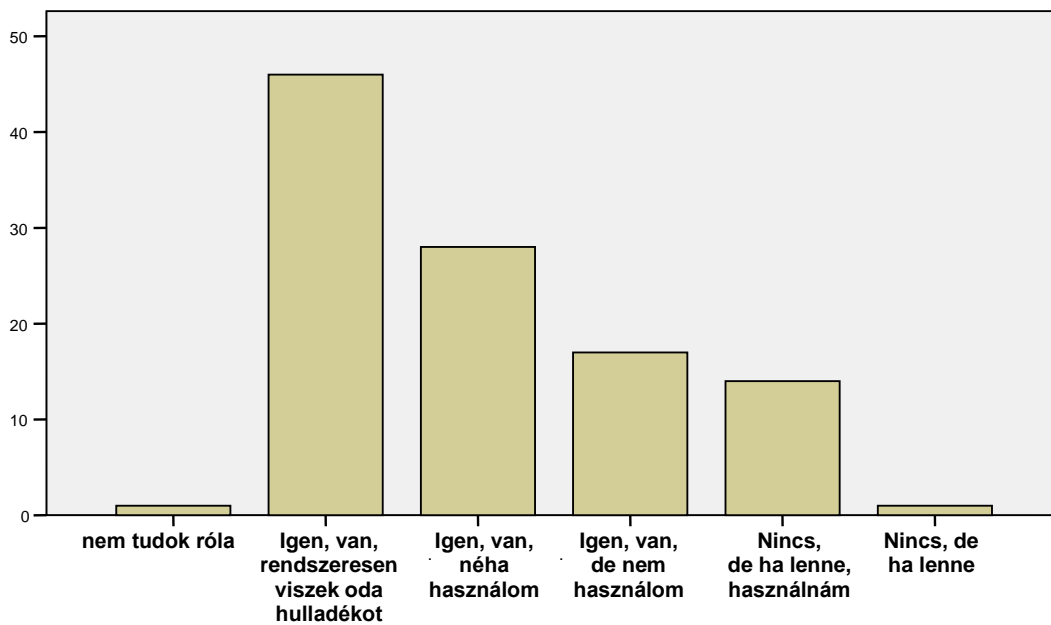
A térségre jellemző, hogy a lakosság nagyon kis százaléka vesz részt környezetvédő csoport, vagy hasonló célkitűzéssel működő egyesület munkájában. A magyar oldal válaszadóinak 35%-a számára szimpatikusak ezek az egyesületek, de mindössze 1-2% tagja valamiféle csoportosulásnak. A romániai válaszadók 90%-ban a „nem” választ jelölték be, tehát még csak nem is szimpatizálnak a környezet- állatvédő, vagy más szabadidős egyesülésekkel, amelyek bizonyos szinten kötődnek a „zöld szemléletmódhoz.”

Fő

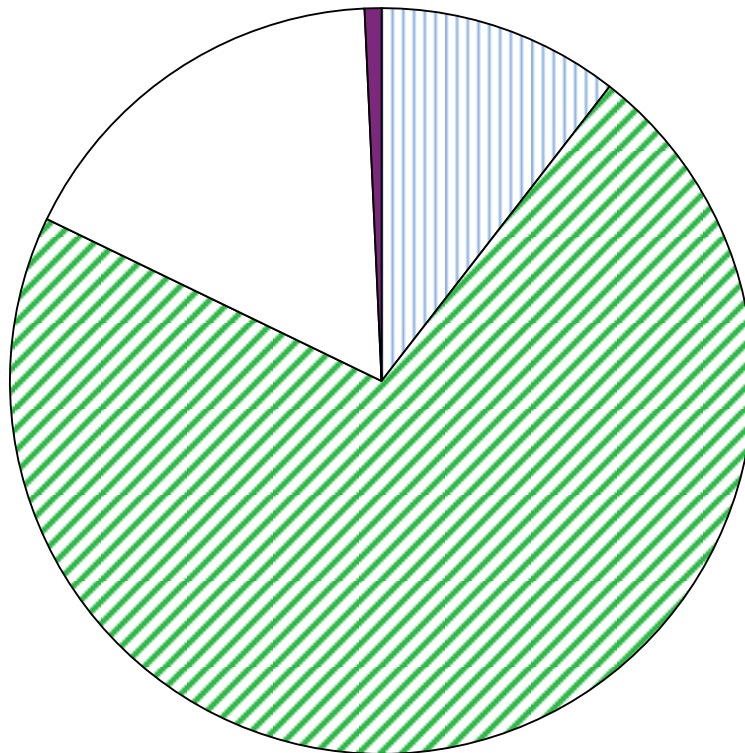
7. ábra: A szelektív hulladékgyűjtés használata a románia oldalon

Fő

8. ábra: A szelektív hulladékgyűjtés használata a magyar oldalon

Mit gondol, Ön és családja...?

- jobb körülmények között él, mint mások
- hasonlóan él mint mások
- rosszabb körülmények között él, mint az átlag
- nincs válasz

9. ábra: A válaszadók életkörülményeinek megítélése másokhoz viszonyítva

Összegzés

A román-magyar határ-menti térségben élő lakosság válaszaiból több fontos tanulság vonható le.

- A lakosság többsége szeret a térségben – településén – élni nem kíván máshová költözni. Ez mindenképp jó kiindulópontja lehet a társadalmi kohéziót, a lokális környezeti tudatosságot nagyban igénylő későbbi fejlesztéseknek, programoknak.
- A lakosság az adott településeken is érzékelhető környezeti problémák megoldását fontosnak tartja.
- A válaszadók többsége szerint a környezeti felelősség mindenkié, fontosnak vélik, hogy személy szerint is vigyázzon mindenki a környezetére.
- A települések fejlődésében szerepet játszó környezetvédelmet mindenütt fontosnak vélték.
- A térségben élők – nemi, demográfiai, végzettségi és foglalkozási pozíciójuktól függetlenül – nagyjából azonosan látják és értékelik a környezeti kérdéseket.
- A térség településeinek megítélése a válaszadók között eltérő, a települések környezettudatosságát a lakosok a közepes és jó közé helyezték a skálázások során.
- A lakosság a környezeti problémák megoldásában még mindig kívülről várja a segítséget, a civil aktivitási hajlandósága nem elégséges. A térségben tehát a civil közélet felélénkítésére, a környezeti aktivitás támogatására mindenképp szükség van.

Felhasznált irodalom

Kovács A. D. (2009 a.): A környezeti tudatosság fogalomköre és vizsgálata alföldi példákon 176 p. 2009. (PhD értekezés)

Kovács A. D. (2009 b.): A környezettudatosság legfőbb elvi vonatkozásai az Alföldön In: Belanka Cs, Duray B (szerk.) Helyünk a világban - alföldi válaszok a globalizáció folyamataira: IV. Alföld Kongresszus Konferencia helye, ideje: Békéscsaba, Magyarország, 2008.11.27-2008.11.28. Békéscsaba: MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, 2009. pp. 62-66.